

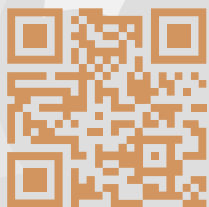
سیب ترش

بزرگترین مرکز مشاوره ای و آموزشی کشور

نسخه ۲۰

LEVELUP

تاریخ ۲

دانلود اپ سیب ترش

سیب ترش در صفحات مجازی

SIBTORSH

SIBTORSH.OFFICIAL

مرکز کنکوری سیب ترش

مدیر آموزشی : دکتر احمد رضا ورمزیار

سیب ترش : بزرگ ترین مرکز آنلاین کنکوری

نسخه ۲۰ : سوالات لول آپ

تاریخ ۲ : مثل آب خوردن ۲۰ بگیر

مدیر دپارتمان تاریخ : آیدا فتاح زاده

فصل اول : تاریخ شناسی

درس ۱ - منابع پژوهش در تاریخ اسلام و ایران دوران اسلامی

۱) بررسی و مطالعه محیط جغرافیایی رویدادها، در پژوهش‌های تاریخی چه اهمیتی دارد؟

۲) چرا سفرنامه‌ها اطلاعات مفیدی از زندگی اجتماعی مردم ایران ارائه می‌کردند؟

۳) گونه‌های کتاب‌های تاریخی به چند دسته تقسیم می‌شوند؟

الف) سه دسته، تاریخ منظوم، تاریخ عمومی و تکنگاری

ب) دو دسته، تکنگاری و تاریخ محلی

پ) پنج دسته، تاریخ‌های عمومی، تاریخ‌های محلی، تاریخ‌های سلسله‌ای، تاریخ‌های منظوم و نوشته‌های جغرافیایی

ت) چهار دسته، متون ادبی، تاریخ‌های منظوم، سفرنامه‌ها و تکنگاری‌ها

۴) منابع نوشتاری شامل:

الف) کتاب‌های تاریخی، سفرنامه‌ها، نوشته‌های جغرافیایی، ادبیات و متون ادبی هستند.

ب) کتاب‌های تاریخی، آثار شفاهی، سفرنامه‌ها و ادبیات و متون ادبی هستند.

پ) تاریخ‌های منظوم، افسانه‌ها و اساطیر، ترانه‌ها و لالایی‌ها هستند.

ت) کتاب‌های تاریخی، بناهای تاریخی و داستان‌های تاریخی هستند.

درس ۲ - روش پژوهش در تاریخ؛ بررسی و سنجش اعتبار شواهد و مدارک

۵) در کدام‌یک از روش‌های اعتبارسنجی، مورخان آن را دلیلی بر بطلان یا درستی آن می‌دانند؟ توضیح دهید.

۶) بررسی اصالت خبر به چند گونه صورت می‌گیرد؟

۷) مورخان در دوران اسلامی، گزارش‌ها و نوشته‌های خود را به دو روش «سال‌شماری و موضوعی» تنظیم و ارائه می‌کردند، این دو روش را با هم مقایسه نمایید.

۸) روش سال‌شماری و موضوع‌محوری را توضیح دهید.

۹ کدام گزینه صحیح نیست؟

- الف) در روش سال‌شماری، حوادث براساس ترتیب زمانی مشخص می‌شوند.
 ب) در روش موضوعی علاوه بر این که سال محور و اساس نگارش تاریخ است، بلکه موضوع، محور تاریخ‌نگاری است.
 پ) یکی از نمونه‌های تاریخ‌نگاری براساس موضوع، کتاب «مروج الذهب و معادن الجواهر» است.

فصل دوم : ظهور اسلام، حرکتی تازه در تاریخ بشر

درس ۳ - اسلام در مکه

۱۰ مفهوم جاهلیت را شرح دهید و سه مورد از مصادیق فرهنگ و اخلاق جاهلی اعراب در دوران پیش از اسلام را ذکر کنید.

۱۱ ساکنان شبه جزیره عربستان به لحاظ علم و فرهنگ چگونه بودند؟ توضیح دهید.

۱۲ کدام گزینه نادرست است؟

- الف) اعراب در دوران پیش از اسلام به علم و دانش توجه چندانی نداشتند و از مراکز علمی خبری نبود.
 ب) تعریف از جاهلیت، فرهنگ و اخلاق جاهلی تنها به اعراب در دوران پیش از اسلام محدود می‌شود.
 پ) اولین سوره‌ای که پیام الهی را در غار حرا به پیامبر رساند، سوره علق بود.
 ت) بنابر شواهد و مدارک، شماری از اعراب عربستان به آیین مانوی تعلق داشتند.

درس ۴ - امت و حکومت نبوی در مدینه

۱۳ شهر یثرب را از نظر سیاسی، اقتصادی و دینی توصیف کنید.

۱۴ پیمان عقبه اول و دوم را توضیح دهید.

۱۵ گزینه نادرست را مشخص کنید.

- الف) برخی از منابع تاریخی نوشته‌اند که دعوت جهانی پیامبر از سال ششم هجری و پس از پیمان صلح حدیبیه آغاز گردید.
 ب) پس از پیمان صلح حدیبیه، نفوذ و گسترش اسلام در منطقه حجاز و سرتاسر شبه جزیره عربستان به‌طور قابل توجهی افزایش یافت.
 پ) در سال ششم هجری، سفیران رسول خدا، نامه‌های آن حضرت را به پادشاهان و رؤسای برخی قبایل عرب رساندند.
 ت) طی سال‌های هفتم و هشتم هجری تمام حاکمان محلی در گوشه و کنار شبه جزیره عربستان به اسلام گرویدند.

درس ۵ - تثبیت و گسترش اسلام در دوران خلفای نخستین

۱۶ تحولات اجتماعی دوران خلفای نخستین را شرح دهید.

۱۷ عوامل مؤثر در فتح سرزمین‌های شام و مصر توسط مسلمانان را با هم مقایسه کنید.

۱۸ فتوحات مسلمانان را در عصر خلفای نخستین در بعد اقتصاد بررسی کنید.

۱۹ فتوحات مسلمانان را در عصر خلفای نخستین در بعد سیاست بررسی کنید.

۲۰ مهم‌ترین عواملی که در پذیرش اسلام توسط مردم سرزمین‌های مختلف تاثیر داشت، را بنویسید.

درس ۶ - امویان بر مسند قدرت

۲۱ قیام‌های ضد امویان را نام ببرید و این قیام‌ها زمینه گرایش به چه گروهی را در مخالفت با خلافت بنی‌امیه ایجاد کرد؟

۲۲ عباسیان چگونه زمینه را برای رسیدن به خلافت فراهم کردند؟

۲۳ پس از سقوط خلافت اموی، وضعیت خاندان آنان چطور شد؟

درس ۷ - جهان اسلام در عصر خلافت عباسی

۲۴ عوامل ضعف و تجزیه خاندان عباسی را توضیح دهید.

۲۵ دوره نیرومندی و شکوفایی بنی‌عباس دارای چه ویژگی‌هایی بود؟

۲۶ فعالیت امامان بعد از امام رضا (ع)، بر چه فعالیت‌هایی متمرکز بود؟

۲۷ زمینه‌ها و علل شکوفایی علمی و فکری مسلمانان در عصر خلافت عباسیان را بنویسید.

۲۸ جریان وکالت تا چه زمانی ادامه یافت و در پی آن چه پدیده‌ای شکل گرفت؟

۲۹ وکلای ائمه چه کسانی بودند؟

۳۰ جریان وکالت در زمان کدام امام آغاز شد و در چه دوره‌ای به اوج خود رسید؟

۳۱ به چه دلیل امامان بعد از امام رضا (ع) ناگزیر به اقامت در سامرا شدند؟

۳۲ مامون به چه دلیل تصمیم به تغییر پایتخت از مرو به بغداد گرفت؟ او پس از این کار دست به چه اقداماتی زد.

۳۳ دلایل سقوط حکومت فاطمیان چه بود؟ چگونه منقرض شد؟

۳۴ چه عاملی باعث توسعه تزئینی و معماری در دوران فاطمیان شد؟

۳۵) مذهب اسماعیلیه چه نوع مذهبی بود و به چه علمی علاقه فراوانی نشان می‌دادند؟

۳۶) در مقابل اقدامات سلسله فاطمیان، عباسیان دست به چه اقداماتی زدند؟

۳۷) برخی از مبلغان اسماعیلی افزون‌بر فعالیت‌های تبلیغی علیه دشمنان خود، دست به چه اقدامات دیگری می‌زدند؟

۳۸) فاطمیان چگونه خشم و وحشت خلفای عباسی را برانگیخته بودند؟

۳۹) فاطمیان چگونه حکومت عباسیان را به شدت مورد تهدید قرار داده بودند.

۴۰) حکومت فاطمیان توسط چه شخصی منقرض شد و روابط دو سلسله فاطمیان و عباسیان چگونه بود؟

۴۱) حکومت فاطمیان از چه زمانی دچار ضعف شد و چه عواملی این ضعف را بدتر کرد؟

۴۲) خلافت فاطمیان چه موقع به اوج قدرت و نهایت وسعت خود رسید؟

۴۳) شهر قاهره چگونه و چرا به‌عنوان پایتخت فاطمیان انتخاب شد؟

۴۴) چگونگی تاسیس خلافت فاطمیان را بنویسید.

۴۵) اسماعیلیه چه فرقه و گروهی هستند؟

۴۶) فاطمیان، متعلق به چه خاندانی بودند، چگونگی شکل‌گیری آنان را بنویسید.

فصل سوم : ایران از ورود اسلام تا پایان صفویه

درس ۸ - اسلام در ایران؛ زمینه‌های ظهور تمدن ایرانی - اسلامی

۴۷) چه عواملی ضربه‌های سنگینی به اقتصاد ساسانیان وارد آورد؟

۴۸) معروف‌ترین والیان اموی که بر عراق و ایران فرمان راندند را نام ببرید.

۴۹) پس از فتح ایران توسط اعراب مسلمان، اداره امور دیوانی، به چه صورتی بود؟

۵۰) شعوبیان چه گروهی بودند؟

۵۱ رهبران جنبش‌های خونخواهی ابومسلم، چه ویژگی‌هایی از نظر عقاید داشتند؟

۵۲ چه عواملی زمینه‌خشتم و نارضایتی ایرانیان نسبت به خلافت عباسیان را برانگیخت؟

۵۳ جنبش‌های ایرانیان در دوران خلافت امویان را نام ببرید و توضیح دهید.

۵۴ تأثیر جنبش‌های عصر خلافت عباسی چه بود؟

۵۵ جنبش شعوبی در دوره‌کدام خلافت و در کجا فعال بود؟

۵۶ عوامل مؤثر در اسلام آوردن مردم ایران را بنویسید.

درس ۹ - ظهور و گسترش تمدن ایرانی - اسلامی

۵۷ پیامدهای مذهبی روی کار آمدن سلسله‌های ایرانی را شرح دهید.

۵۸ پیامد اقتصادی روی کار آمدن سلسله‌های ایرانی را شرح دهید.

۵۹ رابطه‌ زیاریان با خلیفه‌عباسی چه مسیری را طی کرد؟

درس ۱۰ - ایران در دوران غزنوی، سلجوقی و خوارزمشاهی

۶۰ علل فروپاشی و زوال حکومت سلجوقیان را بنویسید.

۶۱ واژه‌اقطاع را تعریف کنید؟

۶۲ یکی از تحولات چشمگیر دوران حاکمیت غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان چه بود؟

درس ۱۱ - حکومت، جامعه و اقتصاد در عصر مغول - تیموری

۶۳ اصلاحات انجام شده توسط غازان‌خان در جهت پیشرفت و رونق فعالیت‌های بخش کشاورزی را بنویسید.

۶۴ موج اول حمله‌مغول به ایران چند سال طول کشید و بهانه‌چنگیزخان برای حمله به ایران چه بود؟

۶۵ اختلاف سیاسی و درگیری حکومت خوارزمشاهی با خلافت عباسی چه نتایجی به‌همراه داشت؟

۶۶ کدام گزینه از ویژگی‌های اجتماعی دوران فرمانروایی مغولان و تیموریان در ایران می‌باشد؟

- ۱- تغییر قشربندی اجتماعی و سیاسی
- ۲- تغییر الگوی جامعهٔ عشیره‌ای، روستایی و شهری
- ۳- دگرگونی نسبی در بافت قومی و جمعیتی
- ۴- جابه‌جایی طبقات فرادست و فرودست

۶۷ مغول‌ها تا پیش از اینکه مسلمان شوند، برپایهٔ چه قوانینی مسائل حقوقی و قضایی خود را حل و فصل می‌کردند؟

۶۸ شهر و شهرنشینی دوران مغولان و تیموریان را باهم مقایسه کنید.

۶۹ دلیل به‌هم ریختگی مالیاتی اوایل دوران مغول‌ها چه بود؟

۷۰ در دوران مغولان با چه فرمانی وضعیت کشاورزی و کشاورزان بهبود یافت؟

۷۱ اقتصاد شهری و تجاری در عصر مغول و تیموری را توضیح دهید.

۷۲ چرا در زمان مغولان تولید محصولات زراعی و درآمدهای حاصل از کشاورزی با کاهش جدی مواجه شد؟

درس ۱۲ - فرهنگ و هنر در عصر مغول - تیموری

۷۳ چرا اسلام آوردن مغولان، یکی از رویدادهای مهم دورهٔ ایلخانان بود؟

۷۴ چرا اسلام آوردن مغولان، یکی از رویدادهای مهم دورهٔ ایلخانان مغول بود؟

۷۵ چه عاملی در دورهٔ مغولان در روی آوردن مردم به تصوف و رفتن به درون خانقاه‌ها مؤثر بود؟

۷۶ مهم‌ترین آثار تاریخی دورهٔ ایلخانان و تیموریان را بنویسید.

۷۷ در عصر ایلخانان، هنر نگارگری تلفیقی از چه سنت‌هایی بود و در چه آثاری این هنر در دوران ایلخانان جلوه‌گر شد؟

درس ۱۳ - تحولات سیاسی و اقتصادی ایران در دورهٔ صفوی

۷۸ شاه اسماعیل صفوی با کدام اقدام خود موجب وحدت سیاسی و جغرافیایی ایران شد؟

- ۱- رسمی کردن مذهب شیعهٔ دوازده امامی
- ۲- از میان برداشتن مدعیان داخلی به‌ویژه حکام محلی
- ۳- شکست ازبکان و بیرون راندن آنان از ایران
- ۴- تاجگذاری در تبریز و ایجاد حکومت مرکزی مقتدر

۷۹ شاه‌عباس اول برای نجات کشور از مسائل و مشکلات داخلی و خارجی اقدام‌ها و اصلاحات زیادی انجام داد، مهم‌ترین آنها را بنویسید.

۸۰ سیاست‌های شاه‌عباس اول جهت بیرون راندن نیروهای بیگانه از خاک ایران را شرح دهید.

۸۱) شاه عباس اول به منظور بهبود وضع مردم و رفاه و آسایش عمومی، چه اصلاحاتی انجام داد؟

۸۲) وضعیت حکومت صفوی را در دوران شاه صفی و شاه عباس دوم مقایسه کنید.

۸۳) نتیجه اقدامات شاهسلطان حسین در کشور چه بود؟

۸۴) جانشین شاهعباس اول که بود و دوران سلطنت او چه ویژگی‌هایی داشت؟

درس ۱۴ - فرهنگ و تمدن در عصر صفوی

۸۵) علل رشد و شکوفایی فرهنگ و هنر ایران در عصر صفویه چیست؟ (ذکر چهار مورد کافی است)

۸۶) ملاصدرا چگونه نظام فلسفی نوینی به وجود آورد؟

۸۷) در حوزه فلسفه و عرفان، شاخص‌ترین دانشمند عصر صفویه که بود و چه ویژگی‌هایی داشت؟

۸۸) شاهان صفوی به منظور ترویج معارف شیعه و رفع نیازهای مذهبی و حقوقی جامعه چه اقداماتی کردند؟

۸۹) چه عواملی در شکوفایی و غنای فرهنگی و تمدنی دوره صفویه داشت؟

۹۰) وضعیت هنر فلزکاری در عصر صفویه را بیان کنید.

فصل چهارم: اروپا از قرون وسطا و عصر جدید

درس ۱۵ - قرون وسطا

۹۱) چه عواملی موجب گسترش نظام فئودالی (زمین‌داری) در اروپای غربی شد؟

۹۲) چرا در قرون وسطا، افزایش تولید محصول کشاورزی همچنان محدود بود؟

۹۳) در قرون وسطا چه گروه‌هایی تبدیل به سرف شدند؟

۹۴) واسال‌ها چه وظایفی به عهده داشتند؟

۹۵) اصطلاح واسال را توضیح دهید.

۹۶ شارلمانی برای اداره قلمرو خود، دست به چه اقداماتی زد؟

۹۷ شارلمانی برای تثبیت قدرت خود، چه اقداماتی به عمل آورد؟

۹۸ سرفها چه کسانی بودند؟

۹۹ تأثیر مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمین‌های اروپایی را بر بروز جنگ‌های صلیبی توضیح دهید.

۱۰۰ صلیبیان از جنگ‌های صلیبی، چه بهره‌های اقتصادی، فرهنگی و علمی بردند؟

۱۰۱ صلیبیان در نخستین جنگ صلیبی، چگونه توانستند شهر بیت المقدس را تصرف کنند؟

۱۰۲ چه عواملی در پیدایش مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمین‌های اروپایی در قرون وسطا دخال داشت؟

۱۰۳ چه عواملی در بروز جنگ‌های صلیبی نقش داشتند؟

۱۰۴ جنگ‌های صلیبی به چه جنگ‌هایی گفته می‌شود؟

۱۰۵ تأثیر مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمین‌های اروپایی را بر بروز جنگ‌های صلیبی توضیح دهید.

۱۰۶ توماس آکویناس که بود؟

۱۰۷ دانشمندان اروپایی در قرون وسطا از چه طریقی با آثار فلسفی دوره‌های گذشته یونان و مسلمانان آشنا شدند؟

۱۰۸ در میان فرمانروایان نیمه نخست قرون وسطا، کدامیک به علم و دانش توجه خاصی نشان داد و در این زمینه چه اقداماتی به عمل آورد؟

۱۰۹ در نیمه نخست قرون وسطا، علم و آموزش چگونه بود؟

۱۱۰ تشکیلات کلیسا در قرون وسطا چگونه بود و چرا ایجاد شد؟

۱۱۱ تفتیش عقاید در قرون وسطا به چه منظوری انجام می‌شد؟

۱۱۲ تفاوت نگرش بورژواها نسبت به فنودال‌ها و شوالیه‌ها در چه بود؟

۱۱۳ روابط کلیسا با شاهان و فنودال‌ها در قرون وسطا چگونه بود؟

۱۱۴) کلیسا در قرون وسطا برای مقابله با بی‌دینی و بدعت‌گذاری و جلوگیری از اندیشه‌های مخالفان خود چه کرد؟

درس ۱۶ - رنسانس و عصر جدید

۱۱۵) به چه دلایلی ایتالیا خاستگاه نهضت رنسانس محسوب می‌شود؟ دو مورد را شرح دهید.

۱۱۶) پیامد درگیری‌های پاپ‌ها و پادشاهان در اواخر قرون وسطا، چه بود؟

۱۱۷) چگونه اسپانیا به یکی از نیرومندترین کشورهای اروپایی در سده‌های ۱۶ و ۱۷ م. تبدیل شد؟

۱۱۸) پیامدهای سیاسی اکتشافات جغرافیایی را تجزیه و تحلیل کنید.

۱۱۹) دلایل نهضت پروتستان و نتایج آن را بررسی کنید.

۱۲۰) نهضت پروتستان چه آثاری در اروپا داشت؟

۱۲۱) گروه پروتستان چگونه شکل گرفت؟

۱۲۲) اولین مسئله‌ای که ذهن مارتین لوتر را به خود مشغول کرد، چه بود؟

۱۲۳) چه گروه‌هایی به اعتقاد و اعتراض به عملکرد کلیسا در اروپا پرداختند؟

۱۲۴) آثار و پیامدهای اکتشافات جغرافیایی اروپاییان چه بود؟

۱۲۵) در اواخر قرون وسطا چه عاملی انگیزه و اشتیاق اروپاییان برای رسیدن به شرق را دوچندان کرد؟

۱۲۶) اکتشافات جغرافیایی و کشف راه‌های دریایی در عصر رنسانس چه نتایجی به همراه داشت؟

۱۲۷) پیشرفت‌های علمی سده‌های ۱۷ و ۱۸ در اروپا مدیون چه عواملی بود؟

۱۲۸) در اواسط قرن شانزدهم، نظریهٔ چرخش زمین به دور خورشید توسط چه کسی و تحت چه عنوانی مطرح گردید؟

۱۲۹) عصر نوزایی چه تأثیری بر تعلیم و تربیت نهاد؟

۱۳۰) هنرمندان دورهٔ رنسانس بر چه قسمت‌هایی از انسان تأکید فراوان می‌کردند؟

۱۳۱) تفکر اومانستی و گرایش‌های انسان‌گرایانه، بیش از هر جای دیگر، به چه موضوعاتی انعکاس یافت؟

۱۳۲) فرق بین نظریات انسان‌گرایان با کلیسای قرون وسطا را بنویسید.

۱۳۳) انسان‌گرایی یا اومانیزم را توضیح دهید.

۱۳۴) یکی از وجوه مهم تفکر رنسانس که ریشه در فرهنگ یونان داشت، را بنویسید.

۱۳۵) دستاوردهای رنسانس در عصر جدید چه بود؟

پاسخ نامه تشریحی

۱ نوشته‌های جغرافیایی اطلاعات بسیار با اهمیت دربارهٔ آداب و رسوم، فرهنگ، نوع معیشت، آب و هوا، وضعیت اقتصادی، وضعیت نظامی راه‌ها، کالاهای، قلعه‌ها، برج‌ها، بندرها، رودها و دریاها، پایتخت‌ها، ادیان و اعتقادات، نژاد و زبان و حدود و سرحدات و مرزهای سرزمین‌ها و حکومت محلی ارائه می‌دهند.

۲ زیرا بسیاری از جهان‌گردان گنجینه‌ای از اخبار و اطلاعات بسیار بارزش از تاریخ اجتماعی، فرهنگی و جغرافیایی سرزمین‌هایی را که دیده‌اند، از جمله ایران به صورت سفرنامه ارائه داده‌اند.

۳ گزینه «پ»

۴ گزینه «الف»

۵ در مطابقت عقلی یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین معیارهای سنجش درستی یا نادرستی یک خبر یا گزارش تاریخی، بررسی مغایرت یا عدم مغایرت آن با عقل است.

۶ به دو گونه: ۱- سنجش اعتبار و نقد روایت‌کننده

۲- سنجش اعتبار و نقد اصل خبر و منابع تاریخی

۷ در روش سال‌شماری، حوادث به ترتیب زمان وقوع نوشته می‌شوند. مثلاً طبری در ذیل حوادث سال ۶۱ هـ.ق، وقایع محرم و عاشورا را گزارش می‌کند. در روش موضوعی، یک موضوع خاص محور تاریخ‌نگاری قرار می‌گیرد. آن موضوع خاص می‌توانست یک شهر، جنگ‌ها یا طبقاتی از مردم مثل شعرا یا اطبّا باشد. یکی از نمونه‌های تاریخ‌نگاری براساس روش موضوعی محوری، کتاب مروج الذهب و معادن الجواهر، نوشتهٔ علی بن حسین مسعودی است.

۸ در روش سال‌شماری حوادث براساس ترتیب زمانی مرتب می‌شوند. در روش موضوعی، سال، محور و اساس نگارش تاریخ نیست. بلکه موضوع و یک حادثه، محور تاریخ‌نگاری است. مثلاً موضوع می‌تواند یک شهر، جنگ‌ها یا طبقه‌ای از مردم مثل شعرا یا اطبّا باشند.

۹ گزینه «ب»

۱۰ جاهلیت در عربستان مترادف با نادانی و فقدان علم نیست بلکه دلالت بر فرهنگ و اخلاق خشن، گستاخ و کینه‌جویی دارد که از خلق و خوی تند و سرکش اعضای آن جامعه سرچشمه می‌گرفت و تعصب قبیله‌ای و پیروی کورکورانه از اجداد و قبیله در آن جامعه، جایگزین عقل، منطق و بردباری شده بود.

۱۱ ساکنان شبه جزیرهٔ عربستان اگرچه در مجاورت تمدن‌های بزرگ ایران و روم قرار گرفته بودند و با این مراکز تمدن روابط تجاری داشتند، اما از نظر فرهنگی و تمدنی با جوامع متمدن دنیای آن روز قابل مقایسه نبودند. آن‌ها به علم و دانش توجه چندانی نداشتند و باسوادان از تعداد انگشتان فراتر نمی‌رفتند. ویژگی‌های زندگی صحرائی بر شهرنشینان غلبه داشت و مهم‌ترین دستاوردها در دوران جاهلیت شعر و شاعری بود.

۱۲ گزینه «ب»

۱۳ قبیله‌ها و طایفه‌های یهودی و عرب ساکن یثرب از نظر سیاسی پراکنده و مستقل از یکدیگر بودند. منابع تاریخی و متون دینی اشاره‌ای به وجود حکومت و یا سلطهٔ اشراف و سران قبیله‌ها در یثرب نکرده‌اند. همچنان که این شهر فاقد یک مرکز و مکان مشورت و تصمیم‌گیری عمومی مانند دارالندوه در مکه بود. از نظر اقتصادی شهر ثروتمندی به شمار نمی‌رفت، فعالیت‌های تجاری آن‌ها برخلاف مکان بسیار محدود بود. به لحاظ اعتقادی و دینی اکثر اعضای قبیله‌های عرب پیرو آیین بت‌پرستی بودند.

۱۴ در سال ۱۲ بعثت، ۱۲ مرد یثربی، هنگام مراسم حج در مکانی موسوم به عقبه در منا با پیامبر بیعت کردند که در تاریخ به پیمان عقبهٔ اول معروف است. در مراسم حج سال سیزدهم بعثت ۷۳ مرد و ۲ زن از اهالی یثرب در عقبه با رسول خدا پیمانی بستند که به عقبهٔ دوم مشهور است که عمق نفوذ و گسترش اسلام در یثرب را نشان می‌دهد.

۱۵ گزینه «ت»

۱۶ پس از رحلت پیامبر، بخصوص در پی اختلافی که میان مسلمانان بر سر جانشینی پیامبر در سقیفهٔ بنی‌ساعده به وجود آمد، اتحاد امت اسلامی آسیب دید. با این حال ابوبکر و عمر در دوران زمامداری خویش تا حدودی مراقب بودند که عدالت را میان افراد و گروه‌های مختلف رعایت کنند و از هر دو گروه مهاجر و انصار برای قلمروی خلافت انتخاب کنند. با سیاست خویشاوندگرایی عثمان، تعصبات طایفه‌ای و قبیله‌ای شدت گرفت. حضرت علی (ع) سعی کرد براساس سنت خدا و پیامبر یگانگی و وحدت را به امت اسلامی برگرداند اما این‌طور نشد و جنگ‌ها موجب درگیری‌های طایفه‌ای شدند.

۱۷ شام: ساکنان شام با اینکه مسیحی بودند با کلیسای قسطنطنیه اختلاف اساسی داشتند. اختلافات مذهبی و تفاوت‌های قومی، فرهنگی و زبانی که میان توده‌های مردم شام با طبقهٔ حکومتگر رومی وجود داشت.

مصر: مالیات‌های سنگین که به رومیان می‌پرداختند. اجازه نداشتند به مقام‌های عالی برسند. اختلاف شدید مذهبی که مسیحیان مصر با رومیان داشتند. یهودیان مصر به علت عدم حمایت روم از آنها در برابر مسیحیان ناراضی بودند.

۱۸ به لحاظ اقتصادی، سرزمین‌های فتح شده ثروتمند و دارای شهرها و روستاهای آباد و بزرگی بودند. اعراب علاوه بر غنائم فراوانی که در جریان فتوحات کسب کردند، منابع اقتصادی و درآمدهای مالیاتی آن سرزمین را در اختیار خود گرفتند.

۱۹ در بعد سیاسی، اعراب مسلمان کمتر از ۲۰ سال دو قدرت بزرگ جهان آن روز یعنی ساسانیان و امپراطوری روم شرقی را شکست دادند و سرزمین‌های مهم ایران، شام و مصر را تصرف کردند. به دنبال این پیروزی‌های نظامی، قلمروی خلافت گسترش زیادی یافت.

۲۰ ۱- جاذبهٔ پیام جهانی اسلام که همهٔ مردم و انسان‌ها را بدون توجه به رنگ پوست، زبان، فرهنگ و طبقهٔ اجتماعی‌شان مخاطب قرار داده و به آنان وعده می‌داد که با ایمان به اسلام و عمل به دستورات آن به سعادت و رستگاری در دنیا و آخرت خواهند رسید.

۲- اسلام همهٔ مردم را به عمل به شریعتی سهل و ساده فرا می‌خواند.

۲۱ قیام مختار، قیام زید، شورش عبدالرحمن بن اشعث، ایرانیان

۲۲ با اوج‌گیری مخالفت و مبارزه با حکومت اموی در اوایل قرن دوم هجری، خاندان عباسی شبکهٔ منظمی از داعیان (مبلغان) را به وجود آوردند که به صورت سری فعالیت می‌کردند. این داعیان کانون فعالیت‌های خود را مناطق دور از مرکز خلافت به خصوص خراسان که گرفتار درگیری قبیله‌های مهاجر عرب بود، قرار دادند. تبلیغات داعیان عباسی بسیار زیرکانه و حساب‌شده بود. آنان نخست معایب حکومت بنی‌امیه و ظلم و ستمی که امویان نسبت به اهل بیت پیامبر مرتکب شده بودند، بیان می‌کردند و سپس بدون اسم

بردن از فرد خاصی مردم را به حکومت «آل محمد» فرا می‌خواندند. دعوت به آل محمد از یک سو باعث می‌شد که شیعیان و طرفداران اهل بیت جذب جنبش شوند و از سوی دیگر ماهیت رهبر واقعی جنبش مشخص نشود و از تعقیب و مجازات در امان بماند.

۲۳) پس از سقوط خلافت اموی، یکی از نوادگان هشام بن عبدالملک، به نام عبدالرحمن بن معاویه به شمال آفریقا فرار کرد. او سرانجام موفق شد شهر قرطبه در اندلس را تصرف و حکومت امویان را در آن‌جا پایه‌ریزی کند. خاندان اموی با سرکوب شورش‌های داخلی و دفع حملات مسیحیان تا سال ۴۲۲ ق، به صورت مستقل از خلافت عباسیان بر سرزمین اندلس حکومت کردند.

۲۴) ۱- پایان گرفتن حکومت مأمون ۲- خارج شدن اداره امور از دست وزیران ایرانی ۴- تشکیل سپاه‌هایی از غلامان ترک در سرحدات ماوراءالنهر و به دست گرفتن امور خلافت به طوری که خودسرانه خلیفه را خلع می‌کردند و فرد دیگری را جانشین او می‌کردند. ۴- فراگیر شدن قیام‌های ضد عباسیان و جنبش‌های استقلال طلبی در ایران، شمال آفریقا و مصر ۵- محدود شدن قدرت خلفا به شهر بغداد.

۲۵) در این دوره که صد سال نخست حکومت عباسیان را شامل می‌شود، خلفا از قدرت و نفوذ فوق‌العاده‌ای برخوردار بودند و توانستند تا حد زیادی یکپارچگی قلمرو خلافت را حفظ کنند و قیام‌ها و شورش‌های مختلف را سرکوب کنند، آنان همچنین بر امور سیاسی، نظامی، اداری و دینی نظارت و سیطره کامل داشتند. حاکمان ولایات، فرماندهان نظامی، وزیران و بسیاری دیگر از کارگزاران حکومتی را عزل و نصب می‌کردند و دستور به جنگ و صلح می‌دادند. همه خلفای این دوره قدرتمند بودند اما منصور، هارون الرشید و مأمون به مراتب قدرت و تأثیرگذاری بالاتری در تاریخ این سلسله داشتند. در این دوره ایرانیان جایگاه ممتازی در حکومت عباسیان داشتند و نقش مهمی را در اداره امور خلافت به عهده گرفتند. وزیران ایرانی در دربار عباسیان صاحب نفوذ و قدرت شدند.

۲۶) فعالیت‌های امامان بعد از امام رضا (ع)، یعنی امام جواد (محمدتقی) امام هادی (علی‌نقی) و امام حسن عسکری (ع) تا عصر غیبت امام مهدی (ع)

۱- تربیت شاگردان و یاران برجسته

۲- مقابله با تحریف مبانی دینی و سنت نبوی

۳- حفظ جامعه شیعه

۴- مبارزه با جریان‌های فکری و فرهنگی انحرافی در شیعه، متمرکز بود.

۲۷) الف) آموزه‌های قرآن و احادیث پیامبر انگیزه فراوانی در مسلمانان برای جست‌وجوی دانش و علم‌آموزی ایجاد کرد.

ب) خروج مسلمانان از شبه‌جزیره عربستان و فتح سرزمین‌هایی مانند ایران، شام و مصر که از پیشینه تمدنی کهن و مراکز علمی و آموزشی گوناگون برخوردار بودند.

ج) حضور پیروان ادیان دیگر در کنار مسلمانان، موجب شد که پیروان اسلام برای دفاع از باورهای دینی خود در برابر عقاید غیراسلامی به علوم عقلی و به خصوص علم کلام توجه نشان دهند.

د) بروز اختلاف دینی در میان مسلمانان و شکل‌گیری فرقه‌ها و مذاهب مختلف اسلامی نیز به گسترش علم کلام کمک کرد.

ه) حمایت مادی و معنوی برخی از خلفا، وزیران و دیگر مقام‌های حکومتی از عالمان

۲۸) جریان وکالت در دوران غیبت نیز تا مدتی ادامه یافت و در پی آن مرجعیت شیعه شکل گرفت.

۲۹) وکلای ائمه کسانی بودند که در مکتب اهل بیت آموزش دیده بودند و با اجازه آنان به عنوان مرجع امور دینی مردم در شهرهای مختلف ایفای نقش می‌کردند.

۳۰) از زمان امام صادق (ع) حرکتی در جامعه اسلامی با عنوان جریان وکالت آغاز شد و در دوران امامان بعدی به اوج خود رسید.

۳۱) امامان بعد از امام رضا (ع) به شدت تحت مراقبت جاسوسان و دستگاه امنیتی خلافت عباسی قرار داشتند و ناگزیر به اقامت در سامرا شدند.

۳۲) مأمون پس از سه سال با تغییر شرایط سیاسی، تصمیم گرفت پایتخت خود را به بغداد منتقل کند.

مأمون در مسیر بغداد، ابتدا در سرخس وزیر ایرانی خود فضل بن سهل را کشت و سپس در توس امام رضا (ع) را مسموم کرد و به شهادت رساند.

۳۳) حملات پیاپی سلجوقیان به قلمروی خلافت فاطمی و سپس شروع جنگ‌های صلیبی وضعیت آن را بدتر کرد. حکومت فاطمیان سرانجام توسط صلاح الدین ایوبی منقرض شد.

۳۴) علاقه خلفای فاطمی به مظاهر شکوه و جلال، به توسعه هنرهای تزئینی و معماری کمک کرد.

۳۵) مذهب اسماعیلیه از مذاهب عقل‌گرا بود و از این رو، اسماعیلیان برای ترویج اصول عقاید خود، علاقه فراوان و توجه خاصی به علوم مختلف به ویژه فلسفه و کلام نشان می‌دادند.

۳۶) ۱- عباسیان کوشیدند با استفاده از توان سیاسی و نظامی حکومت سلجوقیان و دیگر متحدها خود، با خلافت فاطمی مقابله کنند.

۲- خلافت عباسی همچنین اقدام به تبلیغات گسترده‌ای علیه فاطمیان کرد و به ترفند گوناگونی متوسل شد که نشان دهد نسب خلفای فاطمی جعلی است و آنان از نسلی علی (ع) و فاطمه (ع) نیستند.

۳۷) این مبلغان افزون بر فعالیت‌های تبلیغی، علیه دشمنان خود اقدام به عملیات سیاسی و نظامی نیز می‌زدند.

۳۸) فاطمیان با فرستادن عده زیادی از داعیان (مبلغان مذهب اسماعیلیه) به سرزمین‌های دور و نزدیک، از جمله عراق، ایران و یمن و گسترش دعوت اسماعیلی، خشم و وحشت خلفای عباسی را برانگیخته بودند.

۳۹) خلفای فاطمی با تسلط بر مناطق شام و حجاز، حکومت عباسیان را به شدت مورد تهدید قرار داده بودند.

۴۰) حکومت فاطمیان سرانجام توسط صلاح الدین ایوبی منقرض شد.

روابط دو سلسله فاطمیان و عباسیان همواره خصومت‌آمیز بود. فاطمیان خلافت خود را حق خود می‌دانستند و حکومت عباسیان را به رسمیت نمی‌شناختند.

۴۱) از اواخر دوران مستنصر، حکومت فاطمیان دچار ضعف سیاسی و بحران اقتصادی شد. حملات پیاپی سلجوقیان به قلمرو فاطمیان و سپس شروع جنگ‌های صلیبی، وضعیت آن را بدتر کرد.

۴۲) خلافت فاطمیان در زمان مستنصر به اوج قدرت سیاسی، شکوفایی فرهنگی و رونق اقتصادی دست یافت و قلمرو آن به نهایت وسعت خود رسید.

۴۳) خلفای عباسی پس از مدتی، مصر را نیز به تصرف خود درآوردند و شهر قاهره را به عنوان پایتخت خود بنا کردند تا با بغداد رقابت کند.

۴۴) در شرایطی که خلافت عباسی در سراسر ضعیف و انحطاط افتاده بود، یکی از نوادگان اسماعیل، پسر امام جعفر صادق (ع) به نام عبیدالله مهدی، حکومتی را در شمال آفریقا (تونس و مراکش) بنیاد نهاد که به خلافت فاطمیان معروف شد.

۴۵) اسماعیلیه شاخه‌ای از مذهب شیعه هستند که اسماعیل پسر امام جعفر صادق (ع) را که قبل از آن حضرت وفات یافته بود، به‌عنوان امام هفتم می‌شناسند.

۴۶) فاطمیان، خاندانی از شیعیان اسماعیلی مذهب بودند.

اسماعیلیان در بین خود انشعابی یافتند، یک گروه آنان، اسماعیلیان فاطمی بودند که به استمرار امامت در فرزند اسماعیلی اعتقاد داشتند. از این‌رو، خلفای فاطمی، خود را از نوادگان اسماعیل، پسر امام جعفر صادق (ع) می‌شمردند.

۴۷) ۱- شیوع بیماری مرگبار طاعون

۲- طغیان شدید رودهای دجله و فرات

۳- شکست بندها و سدها و خسارت فراوان به زمین‌های حاصلخیز آسورستان

۴۸) ۱- زیادبن‌آبیه

۲- پسرش عبیدالله

۳- خواجه‌بن‌یوسف ثقفی

۴- یوسف‌بن‌عمر

۴۹) ۱- از آنجا که اعراب تجربه‌چندانی در کشورداری نداشتند، اداره‌ امور دیوانی، همچون گذشته در اختیار ایرانیان باقی ماند.

۲- محاسبه و دریافت مالیات‌ها همچنان توسط دبیران و دهقانان ایرانی انجام می‌گرفت.

۳- دفترهای دیوانی مثل گذشته به خط و زبان پهلوی نوشته می‌شد.

۴- سکه‌های ضرب‌شده توسط ساسانیان همچنان در گردش بود.

۵۰) در دوران خلافت اموی، عده‌ای از ایرانیان از طریق مقایسه‌ زندگی ایرانیان باستان با زندگی اعراب عصر جاهلیت، به تحقیر قوم عرب پرداختند. اینان به شعوبیان معروف شدند. جنبش شعوبی در دوره اول عباسیان نیز همچنان در عراق فعال بود.

۵۱) رهبران این جنبش‌ها دارای ترکیبی از عقاید دینی و فلسفی اسلامی و غیراسلامی مانند زرتشتی، مانوی و مزدکی بودند.

۵۲) ۱- قتل ابوسلمه خلال و ابومسلم ۲- نابودی خاندان‌های برمکیان و سهل ۳- سخت‌گیری و ستم به شیعیان و اهل‌بیت پیامبر

۵۳) جنبش‌های نظامی و سیاسی - جنبش‌های اجتماعی و فرهنگی. ایرانیان که از بیدادگری امویان نسبت به خود و اهل‌بیت رسول خدا به ستوه آمده بودند، از هر فرصتی برای مبارزه با خلافت بنی‌امیه استفاده می‌کردند. در بعد اجتماعی و فرهنگی، گروهی از اندیشمندان، شاعران و نویسندگان ایرانی با سیاست تعصب و تفاخرطلبی قومی و قبیله‌ای امویان به مخالفت برخاستند و با استناد به آیات قرآن و روایات پیامبر، بر برابری تمامی اقوام تأکید کردند. البته عده‌ای از آنان در این کار به افراط کشیده شدند که به شعوبیان معروف شدند.

۵۴) سلطه خلفای عباسی بر مناطق شرقی ایران، به‌ویژه خراسان سست شد و زمینه مناسبی برای شکل‌گیری سلسله‌های ایرانی در آن منطقه فراهم آورد.

۵۵) دوره اول عباسیان و در عراق

۵۶) ۱- اسلام، دینی جهانی است. پیام برادری و برابری اسلام و سادگی مناسک و آداب اسلامی، از جمله جذابیت‌های این دین برای ایرانیان بود.

۲- ساکنان ایران، یکتاپرست و معتقد به بهشت و جهنم و ظهور منجی بودند، بنابراین، درک و پذیرش جهان‌بینی توحیدی و پیام مکتب اسلام، برای آنان چندان دشوار و ناخوشایند نبود.

۳- مهاجرت گسترده اعراب مسلمان به ایران، زمینه‌ساز آشنایی تدریجی ایرانیان با اسلام و گرویدن به آن شد.

۵۷) روند گروش به اسلام شتاب بیشتری گرفت و اکثریت مردم ایران در دوره آنان به دین اسلام درآمدند. امیران سلسله‌های علویان طبرستان و آل‌بویه پیرو مذهب تشیع بودند و به تقویت و گسترش آن مذهب در ایران کمک کردند.

۵۸) در فاصله سده‌های سوم تا پنجم هجری، به‌ویژه در دوران حکومت‌های طاهریان، سامانیان و آل‌بویه فعالیت‌های اقتصادی از رونق مناسبی برخوردار بود. در آن زمان کشاورزی، تجارت و صنعت رشد چشمگیری یافت. به‌واسطه چنین رشدی بود که شهر و شهرنشینی در قلمرو آل‌بویه گسترش یافت. بخارا، نیشابور، ری، اصفهان، شیراز و همدان از جمله شهرهای بزرگ و آباد آن عصر بودند. برقرار شدن آرامش و امنیت نسبی، قرار گرفتن زمام کارها به‌دست امیران و وزیران با تدبیر و علاقه‌مند به عمران و آبادانی و استقرار نظام دیوانی منظم و منسجم از جمله عوامل رونق اقتصادی و رشد شهرنشینی در زمان سامانیان و آل‌بویه بود.

۵۹) روابط زیاریان نیز با خلافت عباسی فرازونشیب زیادی داشت. مرداویج با شکست سپاهیان خلیفه، شهرها و ولایات مختلف ایران را گرفت و عاملان خلیفه را از آنجا راند. مرداویج حتی خیال حمله به بغداد و نابودی خلافت عباسی را در سر می‌پروراند؛ اما پیش از اقدام به این کار، توسط غلامان شورشی خود کشته شد. جانشینان وی که قلمروشان به گرگان و طبرستان محدود شده بود، از بلندپروازی مرداویج دست کشیدند و نسبت به خلیفه بغداد اظهار اطاعت کردند.

۶۰) حکومت سلجوقیان به‌دنبال مرگ وزیر و پادشاه قدرتمند خود، یعنی خواجه‌نظام‌الملک و ملک‌شاه در اثر اختلافات فراوان بر سر قدرت و جانشینی دچار ضعف شد. همچنین هجوم اقوام مهاجمی همچون قراخانیان و غزها منجر به از دست رفتن ماوراءالنهر و وارد آمدن آسیب‌ها و خسارت‌های فراوان به شهرها و روستاهای خراسان و دیگر مناطق ایران شد. به‌دنبال این حوادث، قلمرو سلجوقی در ایران بین امیران مختلف تقسیم شد و رقابت و کشمکش بر سر قدرت، حکومت سلجوقی را بیش از پیش تضعیف کرد. با پیروزی تکش خوارزمشاه بر آخرین سلطان سلجوقی (۵۹۰ ق)، حکومت سلجوقیان منقرض شد و خوارزمشاهیان قدرت را به‌دست گرفتند. علاوه بر عوامل فوق، مبارزات اسماعیلیان در ایران و نیز قدرت گرفتن اتابکان در نواحی زیر سلطه سلجوقیان نیز در ضعف و زوال این حکومت مؤثر بودند.

۶۱) در عصر سلجوقی، با تدبیر نظام الملک، شکلی از زمین‌داری با عنوان اقطاع که در دوره حکومت آل بویه رایج بود گسترش یافت. اقطاع به انواع مختلف واگذاری زمین به افراد نظامی یا صاحبان مشاغل دیوانی گفته می‌شد.

۶۲) زوال موقعیت اقتصادی و اجتماعی دهقانان در ایران بود.

۶۳) ۱- اصلاح قوانین مالیاتی

۲- بازسازی قنات و شبکه‌های آبیاری

۳- اصلاح نظام زمین‌داری

۶۴) موج اول حمله مغول به ایران، شش سال طول کشید و چنگیزخان مغول به بهانه کشتار بازرگانان اعزامی خود در شهر مرزی آترار، فرمان هجوم به ایران را صادر کرد.

۶۵) ۱- موجب تفرقه و تضعیف قدرت جهان اسلام شد.

۲- سبب گردید که سلطان محمد خوارزمشاه از تهدیدات قدرت نوظهور مغولها غافل بماند.

۶۶) گزینه ۳

دگرگونی نسبی در بافت قومی و جمعیتی

۶۷) مغولها تا قبل از مسلمان شدن، بر پایه مجموعه قوانینی موسوم به یاسا عمل می‌کردند و دعاوی حقوقی آنها در دادگاهی موسوم به یرغو و زیرنظر یرغوچی حل و فصل می‌شد.

۶۸) شهر و شهرنشینی در عصر تیموریان برخلاف اوایل دوره مغول، دچار رکود و زوال نشد. تیمور با وجود یورش‌ها و کشتارهای زیادی که انجام داد، به شهرسازی علاقه‌مند بود. او هنرمندان و صنعتگران شهرهایی را که فتح می‌کرد، به سمرقند، پایتخت خود می‌فرستاد تا در آبادانی و زیبایی آن شهر بکوشند.

۶۹) ۱- گرایش اشرافیت نظامی مغول به بی‌نظمی و زیاده‌خواهی

۲- بی‌توجهی حاکمان مغولی به قوانین اسلامی

۳- بیگانگی آنان با سنت‌های ایرانی

۷۰) پس از آنکه مغولان جذب اسلام و فرهنگ ایرانی شدند و دیوان‌سالاران ایرانی نقش فعالی در اداره حکومت برعهده گرفتند، وضعیت کشاورزی و کشاورزان بهبود یافت.

۷۱) اقتصاد شهری و تجاری در عصر مغول و تیموری وضعیت به مراتب بهتری داشت. کشورگشایی‌های چنگیز و تیمور موجب شد که سرزمین‌های وسیعی در قاره پهن‌آور آسیا به لحاظ سیاسی یکپارچه و متحد شوند و زمینه توسعه تجارت بین‌المللی فراهم آید. در سراسر عهد مغول تیموری، کاروان‌های تجاری در مسیرهای زمینی و دریایی در حال تردد بودند. در آن دوره، تجارت در مسیر جاده ابریشم و راه‌های دریایی که از بنادر و جزایر ایرانی در خلیج فارس و دریای مکران (عمان) به هند و چین می‌رفت، پررونق بود. در مقایسه با مردم غیرشهری، بازاریان و صنعتگران از زندگی به مراتب بهتری برخوردار بودند.

۷۲) مناطق ماوراءالنهر و خراسان که در جریان تهاجم مغولان بیشترین خسارت را تحمل کردند، از جمله حاصلخیزترین و آبادترین مناطق ایران به‌شمار می‌رفتند. علاوه بر آن، بیگانگی مغولان با قواعد زندگی یکجانشینی و از جمله امور کشاورزی، نیز در این جهت مؤثر بود.

۷۳) زیرا نتیجه هم‌نوایی دین و دولت و برتری شریعت اسلامی بر یاسای چنگیزی، حکومت ایلخانی، ماهیت ایرانی اسلامی یافت و موجب شد که مردم نسبت به آن احساس بیگانگی کمتری بکنند. همچنین با مسلمان شدن مغولها، نفوذ و قدرت ایرانیان در دربار ایلخانان و اداره حکومت، بیش از پیش، افزایش یافت و زمینه برای بازسازی ایران و انجام اصلاحاتی در امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراهم آمد.

۷۴) ۱- در نتیجه هم‌نوایی دین و دولت و برتری شریعت اسلامی بر یاسای چنگیزی، حکومت ایلخانی، ماهیت ایرانی - اسلامی یافت و موجب شد که مردم نسبت به آن احساس بیگانگی کمتری بکنند.

۲- با مسلمان شدن مغولها، نفوذ و قدرت ایرانیان در دربار ایلخانان و اداره حکومت، بیش از پیش، افزایش یافت و زمینه برای بازسازی ایران و انجام اصلاحاتی در امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراهم آمد.

۷۵) هجوم ویرانگر و وحشت‌انگیز مغول به ایران و نگرانی و ناامیدی که در جامعه ایجاد کرد.

۷۶) ۱- تاریخ جهانگشا، نوشته عطاملک جوینی

۲- جامع‌التواریخ، اثر خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی

۳- تاریخ‌گزیده، تالیف حمدالله مستوفی

۷۷) در عصر ایلخانان، هنر نگارگری که تلفیقی از سنت‌های نقاشی ایرانی و چینی بود، بیشتر در کتاب‌آرایی و مصور ساختن کتاب‌های تاریخی و متون ادبی و نیز کتاب‌های پزشکی، جانورشناسی و نجوم جلوه‌گر شد.

۷۸) از میان برداشتن مدعیان داخلی به‌ویژه حکام محلی

۷۹) ۱- ایجاد ثبات سیاسی و برقراری نظم و امنیت در داخل کشور

۲- نوسازی تشکیلات و تجهیزات سپاه

۳- توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

۴- انتقال پایتخت از قزوین به اصفهان

۵- بیرون راندن نیروهای بیگانه از خاک ایران

۸۰) او به‌خوبی تشخیص داده بود که درگیری هم‌زمان با مهاجمان ازبک در شرق و ارتش قدرتمند عثمانی در غرب، احتمال موفقیت را کاهش می‌دهد. به همین دلیل با عثمانی صلح کرد و به خراسان لشکر کشید و با وارد آوردن ضربات سنگین بر ازبکان، آنان را عقب راند. وی، سپس برق‌آسا سپاه صفوی را به آذربایجان برد و با حمله‌ای غافل‌گیرانه، نیروهای عثمانی را شکست داد و مناطق اشغالی شمال‌غرب ایران را آزاد کرد و علاوه بر آن، عراق و عتبات عالیات را به قلمرو صفوی افزود. یکی دیگر از موفقیت‌های نظامی صفویان در عصر شاه عباس اول، بیرون راندن پرتغالی‌ها از خلیج فارس بود. ایران در آن زمان فاقد نیروی دریایی بود، اما سپاه صفوی با کمک کشتی‌های انگلیسی توانست سواحل و جزایر ایرانی خلیج فارس را که بیش از یک قرن در اشغال پرتغالی‌ها بود، آزاد کند.

۸۱) انجام کارهای عمرانی بزرگ مانند ایجاد کارگاه‌های بافندگی، جاده‌سازی و ساخت بناهای مختلف از قبیل پل‌ها، مسجدها، کاروان‌سراها، مدرسه‌ها، سدها، قنات‌ها و...، گسترش مناسبات اقتصادی با کشورهای اروپایی و همسایگان و توسعه تجارت خارجی از جمله این اقدامات بودند.

۸۲) شاه صفی، نوه و جانشین شاه عباس اول، از تعادل روحی و سلامت عقل بهره کافی نداشت. او دستور به قتل سردار باکفایتی مانند امامقلی‌خان، حاکم فارس داد. در زمان همین شاه بود که قندهار توسط گورکانیان هند از ایران جدا شد. شاه عباس دوم، پسر و جانشین شاه صفی، اگرچه نسبت به پدر شجاعت و لیاقت بیشتری داشت و قندهار را پس گرفت، اما توانست روند ضعف و انحطاط حکومت صفویان را متوقف سازد.

۸۳) ۱- اختلاف و درگیری میان مقام‌های کشوری (اهل قلم) و لشکری (اهل شمشیر) افزایش یافت.

۲- اداره امور حکومت با بی‌نظمی و اخلال مواجه شد.

۳- کشاورزی، صنعت و تجارت دچار رکود و سستی شد.

۴- تعصبات مذهبی و فشار بر اقلیت‌های دینی افزایش یافت.

۵- اسباب ناراضی‌گری گروه‌هایی از مردم ایران را فراهم آورد.

۸۴ شاه‌صفی، نوه و جانشین شاه‌عباس اول، از تعادل روحی و سلامت عقل بهره‌ای کافی نداشت. او دستور قتل سردار باکفایتی مانند امام‌قلی‌خان، حاکم فارس داد. در زمان

همین پادشاه، قندهار توسط گورکانیان هند از ایران جدا شد.

۸۵ ۱- ایجاد وحدت سیاسی، یکپارچگی جغرافیایی و انسجام اجتماعی در ایران

۲- رسمیت یافتن و استقرار مذهب شیعه دوازده امامی

۳- شاهان و مقامات مختلف به هنر، معماری و فعالیت‌های علمی و آموزشی توجه نشان دادند.

۴- سنت وقف در جامعه گسترش یافت و ثروت و دارایی فراوانی وقف امور مذهبی، علمی و ترویج هنر و معماری شد.

۵- علم‌دوستی، استعداد و ذوق هنری ایرانیان و میراث علمی - ادبی و هنری ارزشمند.

۸۶ ملاصدرا میراث گرانقدر چهار جریان فکری بزرگ اسلامی یعنی فلسفه مشاء، اشراق، کلام و عرفان را به هم درآمیخت و نظام فلسفی نوینی به وجود آورد.

۸۷ در این حوزه، میرداماد مشهور به معلم ثالث و از بنیان‌گذاران مکتب فلسفی اصفهان

۸۸ عده‌ای از علمای شیعه جبل عامل لبنان، عراق و بحرین را به ایران دعوت کردند. با ورود این گروه از علما، آموزش علوم دینی، به ویژه معارف شیعی، در ایران گسترش

یافت.

۸۹ ۱- علم‌دوستی ۲- استعداد و ذوق هنری ایرانیان ۳- میراث هنری، علمی و ادبی ارزشمند دوران قبل به خصوص عصر تیموری

۹۰ یکی از هنرهای ممتاز و برجسته عصر صفویان هنر فلزکاری بود. در این دوره استفاده از فولاد توسعه بیشتری یافت و ظرافت، خلاقیت و زیبایی در خلق آثار هنری مورد

توجه بیشتر هنرمندان این رشته قرار گرفت. بر روی بسیاری از آثار فلزی این دوره، اشعار زیبا و سخنان نغزی خوشنویسی شده است. یکی از ویژگی‌های فلزکاری عصر صفوی،

طلاکاری روی فلزات است. این آثار به جز جنبه هنری، موجب رونق تجارت و کسب و کار نیز بودند.

۹۱ پس از انقراض امپراتوری شارلمانی در اوایل قرن ۹ میلادی، هرج و مرج اروپا را فرا گرفت و حملات طوایف غیرمتحد از شرق و شمال موجب گسترش ناامنی شد. به

همین دلیل اربابان، از جمله پادشاهان، درصدد برآمدن قسمتی‌هایی از زمین‌ها و املاک خود را در برابر دریافت خدمات نظامی و غیرنظامی به زیردستان و یا اشراف درجه دوم

واگذار کردند.

۹۲ ۱- زیرا هر سال حدود یک‌سوم تا نیمی از زمین به منظور بازیابی قوت زمین، زیر کشت نمی‌رفت.

۹۳ ۱- گروهی از سرف‌ها، کشاورزان آزادی بودند که به علت بدهکاری سرف شدند. ۲- عده‌ای از کشاورزان به خاطر ناامنی و هرج و مرج زمین خود را به فرد نیرومندی واگذار

کردند و در عوض آن از حمایت او برخوردار شدند.

۹۴ ۱- واسال به ارباب خود سوگند وفاداری یاد می‌کرد. ۲- موظف بود در هنگام جنگ او را یاری دهد. ۳- از کاخ و کوشک ارباب و پادشاه حفاظت کند. ۴- به ارباب عوارض و

مالیات بپردازد.

۹۵ پادشاهان و زمین‌داران بزرگ به جهت عدم تأمین هزینه‌های ارتش، قسمتی از زمین‌ها و املاک خود را در برابر دریافت خدمات نظامی و غیرنظامی به زیردستان یا اشراف

درجه دوم واگذار می‌کردند. اشراف درجه دوم هم به نوبه خود همین کار را با زیردستان خود کردند و سلسله‌مراتبی از اربابان یا فئودال به وجود آمد که به این سلسله **پاج‌گزار**

یا **واسال** گفته می‌شد.

۹۶ ۱- شارلمانی برای اداره قلمرو خود، نهاد اداری دوران امپراتوری روم موسوم به **کومس** یا **کنت** را احیا کرد. ۲- کنت‌ها به عنوان نماینده پادشاه، مناطق مختلف امپراتوری

فرانک‌ها را اداره می‌کردند. ۳- شارلمانی همچنین مأموران ویژه‌ای را برای نظارت دقیق بر عملکرد کنت‌ها برگزید که مستقیماً به پادشاه گزارش می‌دادند.

۹۷ ۱- شارلمانی با جنگ‌های پیاپی که با خونی‌ترین بسیار همراه بود، بخش اعظم اروپای غربی و مرکزی را تا سال ۸۰۰ م. تحت سلطه خود درآورد.

۲- شارلمانی، همچون پدر و نای خود، با پاپ متحد شد و از او در برابر دشمنان و رقیبانش پشتیبانی کرد. پاپ نیز لقب «**امپراتور مقدس روم**» را به او داد.

۹۸ در قرون وسطا کار بر روی زمین‌های اربابان (فئودال‌ها) به عهده میلیون‌ها کشاورز وابسته به زمین بود که به آنها سرف می‌گفتند.

۹۹ به دنبال هجوم و مهاجرت گسترده طوایف ژرمنی به سرزمین‌های اروپای غربی و رکود و تعطیلی فعالیت‌های تجاری و کارگاهی، این سرزمین با مشکلات اقتصادی و اجتماعی

متعددی همچون افزایش جمعیت و بیکاری، فقر و کمبود مواد غذایی مواجه شده بود. از این رو، پادشاهان و فئودال‌ها به منظور کاهش مشکلات اقتصادی و اجتماعی قلمرو خود،

تلاش می‌کردند تا مردم را تشویق کنند که برای شرکت در جنگ‌های مذهبی راهی سرزمین‌های دوردست شوند.

۱۰۰ ۱- اروپاییان که در آن زمان از نظر پیشرفت علمی و فرهنگی و رفاه اقتصادی، در سطح بسیار پایین‌تری از مسلمانان بودند، در نتیجه این جنگ‌ها با تمدن شکوهمند

اسلامی آشنا شدند. ۲- این جنگ‌ها زمینه‌ساز انتقال دستاوردهای تمدن اسلامی به خصوص دستاوردهای علمی مسلمانان به اروپا بود. ۳- بر اثر این جنگ‌ها، اطلاعات جغرافیایی

اروپاییان افزایش یافت. ۴- بنادر مهم اروپایی در دریای مدیترانه از نو شکوفا شدند و دوباره رونق گرفتند.

۱۰۱ صلیبیان با استفاده از غفلت حکومت سلجوقی و اختلاف و دشمنی‌هایی که میان خلافت‌های فاطمیان و عباسیان وجود داشت، شهر بیت‌المقدس و چند شهر دیگر منطقه

شام در سواحل شرقی مدیترانه را تصرف کردند.

۱۰۲ به دنبال هجوم و مهاجرت گسترده طوایف ژرمنی به سرزمین‌های اروپایی غربی و رکود و تعطیلی فعالیت‌های تجاری و کارگاهی، این سرزمین‌ها با مشکلات اقتصادی و

اجتماعی متعددی مواجه شدند.

۱۰۳ ۱- مشکلات اقتصادی و اجتماعی سرزمین‌های اروپایی ۲- به خطر افتادن موجودیت امپراتوری بیزانس ۳- موفقیت‌های نظامی مسیحیان در اندلس

۱۰۴ جنگ‌های صلیبی به سلسله‌ای از جنگ‌ها گفته می‌شود که مسیحیان به دعوت پاپ و به فرماندهی شاهان و اشراف اروپایی علیه مسلمانان برپا کردند.

این جنگ‌ها حدود دویست سال طول کشید و چون مسیحیان شرکت‌کننده در آن، نشان صلیب را بر لباس و پرچم‌های خود نصب کرده بودند، به جنگ‌های صلیبی مشهور شد.

۱۰۵ به دنبال هجوم و مهاجرت گسترده طوایف ژرمنی به سرزمین‌های اروپای غربی و رکود و تعطیلی فعالیت‌های تجاری و کارگاهی، این سرزمین‌ها با مشکلات اقتصادی و

اجتماعی متعددی همچون افزایش جمعیت، بیکاری، فقر و کمبود مواد غذایی مواجه شده بود. از این رو، پادشاهان و فئودال‌ها به منظور کاهش مشکلات اقتصادی و اجتماعی قلمرو

خود، تلاش می‌کردند تا مردم را تشویق کنند که برای شرکت در جنگ‌های مذهبی راهی سرزمین‌های دور دست شوند. در آن زمان، گروهی از اروپاییان که به عنوان زائر به

بیت‌المقدس رفت‌وآمد داشتند، آوازه ثروت، رفاه و رونق سرزمین‌های اسلامی را به گوش دیگران رسانیده بودند.

- ۱۰۶) توماس آکویناس، برجسته‌ترین فیلسوف اروپایی در سده‌های ۱۲ و ۱۳م. بود که در یکی از مهم‌ترین کتاب‌های خود با عنوان اصول الهیات از برهان ارسطو برای اثبات خدا استفاده کرد. نظریات فلسفی او تا قرن‌ها به‌عنوان فلسفه رسمی کلیسای کاتولیک به شمار می‌رفت.
- ۱۰۷) دانشمندان اروپایی در قرون وسطا از طریق ترجمه آثار و نوشته‌های فیلسوفان مسلمان مانند ابوعلی سینا و ابن رشد با اندیشه‌های فلسفی فیلسوفان بزرگ یونان باستان همچون ارسطو، افلاطون آشنا شدند.
- ۱۰۸) در میان فرمانروایان آن عصر، شارلمانی علاقه و توجه خاصی به دانش و تعلیم‌وتربیت نشان داد. او مدرسه‌ای در کاخ سلطنتی در پایتخت خود تأسیس کرد و علمای مسیحی را از انگلستان، ایرلند و ایتالیا برای مطالعه و تدریس در آن مدرسه دعوت کرد.
- ۱۰۹) در نیمه نخست قرون وسطا به‌دلیل افول شهرها، فعالیت‌های علمی و فرهنگی، کساد و بی‌رونق شده و عمده آموزش به تربیت کشیشان و مبلغان مذهبی اختصاص یافت و به‌طور کلی کلیسا سیطره زیادی بر فرهنگ و نظام تعلیم‌وتربیت داشت.
- ۱۱۰) کلیسا برای انجام رسالت خود به‌عنوان معلم دینی و اخلاق و برگزارکننده مراسم و شعائر دینی، تشکیلات پیچیده‌ای ایجاد کرد. این تشکیلات توسط گروهی از مقام‌های کلیسا که دارای سلسله‌مراتب مشخصی بودند، اداره می‌شد.

«سوال توسط ویراستار بررسی و به دلیل اینکه شامل قسمت بیشتر بدانیم بود غیر فعال شد.»

- ۱۱۱) کلیسا در قرون وسطا برای مقابله با بی‌دینی و بدعت‌گذاری و جلوگیری از اندیشه‌های مخالفان خود، از حربه تفتیش عقاید یا انگیزسیون استفاده می‌کرد.
- ۱۱۲) آنان اهمیت و ارزش فراوانی برای علم، فرهنگ و هنر قائل بودند و در ترویج آن می‌کوشیدند.
- ۱۱۳) آمیزه‌ای از اتحاد و همکاری و رقابت و کشمکش بر سر قدرت بود. در سده‌های نخستین قرون وسطا، پاپ‌ها از طریق همکاری و اتحاد با شاهان و اشراف اروپای غربی، تلاش‌های سیاسی و نظامی امپراتوری بیزانس را برای تسلط بر کلیسای رم ناکام گذاشتند. پس از مرگ شارلمانی، اسقف‌ها و پاپ به‌سبب آشفتگی اوضاع، مدعی حقوق سیاسی و قدرت دنیوی شدند و در مواقعی با شاهان و امپراتوران به رقابت و کشمکش پرداختند. در سده‌های ۱۱ و ۱۲م. اختلاف و درگیری شدیدی میان پاپ و امپراتور آلمان بر سر انتصاب اسقف‌ها و اعطای حلقه و عصای اسقفی به وجود آمد.
- ۱۱۴) از حربه تفتیش عقاید یا «انگیزسیون» استفاده می‌کرد. متهمان به بی‌دینی و بدعت‌گذاری، از کلیسا اخراج و به‌سختی مجازات می‌شدند. تبعید، مصادره دارایی، به چوب بستن و سوزاندن از جمله مجازات‌های اینگونه متهمان بود.
- ۱۱۵) ۱- جنگ‌های صلیبی تأثیر فراوانی بر رشد شهرها و تجارت به‌ویژه در مناطق ساحلی اروپا گذاشت. تأثیر این جنگ‌ها بر رونق و شکوفایی شهرها در ایتالیا بیش از سایر سرزمین‌های اروپایی بود.
- ۲- دانشمندان اروپایی در قرون وسطا از طریق اندلس و سیسیل با دستاوردهای فکری و فرهنگی جهان اسلام آشنا شدند. مدارس عالی و دانشگاه‌های تازه‌تأسیس ایتالیایی در استفاده از آثار و نوشته‌های دانشمندان مسلمان پیشگام بودند.
- ۱۱۶) درگیری‌های پاپ‌ها و پادشاهان در اواخر قرون وسطا، استقلال و آزادی عمل بیشتری برای دولت‌شهرهای ایتالیایی به وجود آورد. این استقلال، موقعیتی را برای متفکران و دانشمندان این شهرها ایجاد کرد که بتوانند تفکر و فرهنگ جدید را نشر دهند که کاملاً با اندیشه و فرهنگ حاکم بر قرون وسطا متفاوت بود.
- ۱۱۷) تا حدود نیمه قرن ۱۶م. اسپانیایی‌ها با سرکوب بومیان، آمریکای مرکزی و بخش اعظم آمریکای جنوبی را تحت سلطه استعماری خود درآوردند. بر اساس منشوری که پادشاه اسپانیا به کریستف کلمب و سایر کاشفان سرزمین‌های جدید داد، کاشفان ملزم بودند سهم عمده‌ای از غنایم را که به دست می‌آوردند به خزانه این پادشاه بپردازند. بدین‌گونه طلا و نقره غارت‌شده بومیان آمریکا، اسپانیا را به یکی از نیرومندترین کشورهای اروپایی در سده‌های ۱۶ و ۱۷م. تبدیل کرد.
- ۱۱۸) به دلیل دستیابی اروپاییان به سرزمین‌های جدید، جمعیت زیادی از مردم بومی به‌ویژه آمریکا از بین رفتند، اما این سرزمین‌ها بر وسعت این کشورهای استعماری افزود و این امر باعث تشدید رقابت و درگیری سیاسی، نظامی و اقتصادی دولت‌های اروپایی در سرزمین اصلی و مستعمرات شد.
- ۱۱۹) دلایل نهضت پروتستان: ۱- دخالت کلیسا در امور سیاسی ۲- اعتراض انسان‌گرایان به شیوه تعلیم و تربیت و محتوای آموزشی که تحت نظارت کلیسا در مدارس و دانشگاه‌ها تدریس می‌شد. ۳- اعتراض انسان‌گراها به کلیسا به‌جهت برخی ناهنجاری‌های اخلاقی کشیشان ۴- اعتراض مصلحان دینی به کلیسا در مورد آموزه‌های کلیسا درباره انسان و خدا.
- در نتیجه این عوامل کشیشی به نام مارتین لوتر با حمایت شاهزادگان آلمانی به عملکرد پاپ و کلیسا اعتراض کرده و گرایش و مذاهب پروتستان را در اروپا به وجود آوردند.
- ۱۲۰) ۱- وحدت کلیسای کاتولیک را از میان برد. ۲- باعث بروز سلسله جنگ‌های مذهبی میان پروتستان‌ها و کاتولیک‌ها شد که بخش وسیعی از اروپا را در بر گرفت. ۳- این نهضت به تقویت پادشاهان و دولت‌های ملی و رشد اندیشه ملی‌گرایی در اروپا کمک کرد. ۴- پیامد دیگر آن، تضعیف کلیسای کاتولیک و کاهش نقش آن در زندگی مردم و جوامع اروپایی بود.
- ۱۲۱) پاپ در تکفیر لوتر از امپراتوری مقدس روم خواست تا او را سرکوب کند. اما شاهزادگان آلمانی از لوتر حمایت کردند و به پاپ و امپراتوری اعتراض (پروتست) کردند. از این‌رو آنان به پروتستان معروف شدند.
- ۱۲۲) ارتباط ایمان با انجام دادن کارهای نیک بود. او در طی مطالعات و تأملات گسترده خود در باب آیین مسیحیت و کتاب مقدس به این نتیجه رسید که برخلاف دیدگاه غالب کلیسایان، آنچه مایه رستگاری انسان می‌شود ایمان است و نه انجام دادن کار نیک.
- ۱۲۳) ۱- شاهان و فرمانروایان، که کلیسا را از دخالت در امور سیاسی منع می‌کردند. ۲- انسان‌گرایان شیفته ادبیات و آثار کهن یونانی، که محتوای آموزشی کلیسا را غیر مفید می‌دانستند. ۳- انسان‌گرایان همچنین کلیسا را به‌خاطر برخی ناهنجاری‌های اخلاقی کشیشان سرزنش می‌کردند. ۴- مهم‌تر از همه مصلحان دینی که از درون کلیسا پا به عرصه اعتراض و انتقاد نهادند.
- ۱۲۴) ۱- به‌دنبال دستیابی اروپاییان به سرزمین‌های جدید، جمعیت زیادی از مردم بومی مستعمرات به‌ویژه در قاره آمریکا بر اثر سرکوب شدید از بین رفتند. ۲- اروپاییان تمدن‌های بومی و نهادهای کهن آن قاره را نابود کردند و دین، زبان و فرهنگ خود را به جای آن نشاندد.
- ۱۲۵) در اواخر قرون وسطا با گسترش فعالیت‌های تجاری در اروپا، انگیزه و اشتیاق اروپاییان برای رسیدن به شرق و دسترسی به ادویه و دیگر کالاهای گران‌بهای آن دیار دوچندان شد.

- ۱۲۶) این تحول ۱- افزون بر دستاوردهای علمی در حوزه دانش دریانوردی و جغرافیا ۲- موجب به هم خوردن موازنه تجارت جهانی و آغاز استعمارگری اروپاییان شد.
- ۱۲۷) ۱- دیدگاه‌های نوین دانشمندانی چون دکارت بنیان‌گذار سبک تحقیق در ریاضی ۲- فرانسیس بیکن از طرفداران روش شناخت تجربی در مطالعات علمی
- ۱۲۸) در اواسط قرن شانزدهم کوپرنیک در رساله گردش اجرام سماوی، نظریه چرخش زمین به دور خورشید را مطرح کرد.
- ۱۲۹) ۱- عصر نوزایی تأثیر ژرفی بر تعلیم و تربیت نهاد. ۲- اندیشه انسان‌گرایی برای تعالی و رشد جسمی و روحی انسان اهمیت و ارزش فراوانی قائل بود. ۳- انسان‌گرایان بر اصل آموزش نیروی انسانی و شکوفایی استعدادها و توانمندی‌های بالقوه او از طریق آموزش به‌شدت تأکید می‌کردند.
- ۱۳۰) هنرمندان بر ۱- زیبایی و خصوصیات جسمی انسان، ۲- و خصلت درونی شخصیت‌های مورد نظر خود تأکید فراوان می‌کردند.
- ۱۳۱) بیش از هر جای دیگر، در قلمرو ۱- ادبیات ۲- هنر ۳- معماری ۴- تعلیم و تربیت، انعکاس یافت و به نهضت ادبی و شکوفایی هنر و معماری در ایتالیا منجر شد.
- ۱۳۲) انسان‌گرایان، انسان را موجودی می‌شمردند که زندگی دنیوی او ارجمند و مهم است، اما کلیسا مروج این عقیده بود که انسان فقط برای خدمت به خداوند خلق شده است و دنیاگرایی و میل به لذت‌جویی او را از رسیدن به سعادت و خوشبختی در جهان آخرت باز می‌دارد.
- ۱۳۳) انسان‌گرایی یا اومانیزم به تبعیت از یونانیان باستان، انسان را محور و مدار جهان می‌شمردند و اعتقاد داشتند که معیارهای اخلاق و ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی باید بر پایه خواسته‌های انسان و تمایلات دنیوی او ایجاد شود.
- ۱۳۴) یکی از وجوه مهم تفکر رنسانس که ریشه در فرهنگ یونان باستان داشت، حرمت نهادن به اعتبار و ارزش انسان و تصدیق استعداد و توانایی‌های او بود، که از آن به‌عنوان **اومانیزم یا انسان‌گرایی** تعبیر می‌شود.
- ۱۳۵) ۱- گسترش اندیشه اومانیزم (انسان‌گرایی) ۲- تحولات علمی ۳- اکتشافات جغرافیایی و شروع استعمارگری اروپاییان ۴- اصلاح دینی و نهضت پروتستان

